

Deklaracja z Tartu (Estonia)

Odnowienie podejścia LEADER/RLKS w okresie po 2020 r.

W dniach 22 - 23 listopada 2016 r. w miejscowości Tartu w Estonii odbyła się konferencja **ELARD (Europejskiego Stowarzyszenia Lokalnych Grup Działania) pt. " Odnowienie podejścia LEADER/RLKS w okresie po 2020 r. - 25 lat wdrażania LEADER w Europie!"**.

Podczas konferencji 140 delegatów z 25 państw europejskich, reprezentujących ok. 2000 lokalnych grup działania LEADER z Europy, sieci rozwoju obszarów wiejskich, władze oraz Komisję Europejską sformułowało **następującą wizję** nt. roli lokalnych grup działania oraz podejścia LEADER/RLKS (rozwój lokalny kierowany przez społeczność) w 2027 r.:

WIZJA LEADER/RLKS w 2027 r.

W 2027 r. podejście LEADER jest niezależnym, godnym zaufania, kreatywnym, dobrze znanym i zorientowanym na rozwiązywanie problemów ruchem opartym na społecznym poczuciu własności, oraz działającym na rzecz mądrych, aktywnych społeczności wiejskich, które troszczą się o zaspokojenie potrzeb swoich członków. Działania w ramach podejścia LEADER są bardziej widoczne, realizowane przez „przez ludzi dla ludzi”. Lokalne Grupy Działania (LGD) stanowią podstawę rozwoju regionalnego, stosując podejście LEADER i ciesząc się wsparciem, szacunkiem, życzliwością i zaufaniem na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. Wszystkie podmioty, na każdym poziomie (lokalnym, regionalnym i krajowym) łączą wzajemne zrozumienie zasad podejścia LEADER. Strategie rozwoju lokalnego tworzone są z uwzględnieniem prawdziwych potrzeb mieszkańców obszarów wiejskich i realizowane przez na prawdę autonomiczne LGD. W całym łańcuchu działania panuje duże zaufanie, jakim wzajemnie darzą się interesariusze (partnerzy). LGD potrafią angażować biernych interesariuszy na swoich obszarach i mierzyć wartość dodaną swojej pracy wskaźnikami jakościowymi i ilościowymi. Państwa Członkowskie/regiony potrafią zaprojektować pojedyncze źródło finansowania RLKS z różnych europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (EFIS) oraz wdrożyć to rozwiązanie przez jedną instytucję koordynującą (Instytucję Zarządzającą) stosując jednakowy zestaw reguł na poziomie UE. LGD dysponują wielofundusзовymi i zharmonizowanymi zasadami współpracy ponadnarodowej w Europie i z krajami trzecimi, która jest skutecznym narzędziem rozwoju obszarów wiejskich.

W oparciu o postanowienia delegatów konferencji, przy udziale kilku sieci lokalnych grup działania LEADER przyjęto **poniższą deklarację**, skierowaną do instytucji europejskich i państw członkowskich.

1. My, przedstawiciele lokalnych grup działania LEADER, stoimy na stanowisku, że z uwagi na obecną sytuację polityczną w Europie, **kontynuacja realizowanego od 25 lat podejścia LEADER/RLKS, jest ważniejsza niż kiedykolwiek wcześniej**. Jest to zakorzenione w Europie oddolne podejście, które może pomóc w zrównoważeniu antyeuropejskich tendencji w społecznościach lokalnych poprzez swoją rolę, jaką realizacja tego podejścia odgrywa w dziedzinie włączenia społecznego i zrównoważonym rozwoju ekonomicznym terytoriów, których dotyczy. Ponadto podejście LEADER jest dobrym narzędziem partnerstwa na rzecz wzmacniania dobrego zarządzania obszarami wiejskimi i stanowi jedyny instrument, który sprowadził proces decyzyjny, dotyczący finansowania europejskiego, do poziomu lokalnego. Stosując podejście LEADER, **społeczności lokalne przyjęły odpowiedzialność** za decydowanie i kształtowanie własnego środowiska życia i pracy. W związku z powyższym mocno wspieramy wykorzystanie tego potencjału przy kształtowaniu elementów polityki unijnej i krajowej, i jesteśmy przekonani, że **ta inicjatywa społeczności i ich rola w rozwoju obszarów wiejskich powinna dalej się rozwijać**.
2. Jesteśmy przekonani, że do ujawnienia pełnego potencjału i do przezwyciężenia komplikacji w realizacji podejścia **LEADER/RLKS**, jakich dziś jesteśmy świadkami, **konieczna jest poprawa efektywności jego**

realizacji. Bardzo cenimy nieprzerwane wsparcie, jakim LEADER cieszy się w Komisji Europejskiej i jesteśmy świadomi naszej odpowiedzialności za osiągnięcia, lecz **aby znacząco poprawić jakość wdrażania LEADER/RLKS** potrzebujemy **lepszego dialogu i sprawniejszych rozwiązań.** Przygotowania do okresu programowania 2021-2027 stanowią ważną okazję do podjęcia decyzji o zmianach, jakie są konieczne w realizacji tego wieloletniego podejścia. W związku z tym zapraszamy Komisję Europejską i Państwa Członkowskie **do rozpoczęcia bardziej intensywnego dialogu** z LGD i reprezentującymi je sieciami oraz prosimy o **zaufanie ich dwudziestopięcioletniemu doświadczeniu w tej dziedzinie.**

3. Odkąd podejście LEADER stało się integralną częścią programów rozwoju obszarów wiejskich w 2007 r.¹, nastąpiło odejście od głównego celu tej inicjatywy, jakim jest upodmiotowienie lokalnych społeczności w zakresie podejmowania decyzji o swoim rozwoju, na rzecz kształtowania ich środowiska życia i pracy. Zamiast realizować tę inicjatywę w bardziej widoczny sposób w programach rozwoju obszarów wiejskich jako zasadę horyzontalną, zgodnie z sugestiami wytycznych strategicznych Unii Europejskiej, dotyczących rozwoju obszarów wiejskich na okres 2007-2013 i rozporządzeniu Komisji Europejskiej na ten okres, oraz jako przyjaznego ludziom narzędzia, nakierowanego na rozwój oraz osiągnięcie zrównoważonych i długotrwałych rezultatów - stworzono zbiurokratyzowany system oparty na miernikach i skoncentrowany na szczegółach dotyczących kosztów. I chociaż ten negatywny skutek wskazywano w szeregu ocen i sprawozdań, w chwili obecnej praktyczna realizacja inicjatywy LEADER jako działania programów rozwoju obszarów wiejskich, coraz bardziej się pogarsza. Naszym zdaniem musi istnieć racjonalna równowaga między rozwojem merytorycznym, a stosowaniem instrumentów technicznych do zapewnienia niezbędnych procedur kwalifikowalności i kontroli. Dziś jednakże mamy do czynienia z brakiem równowagi, przy czym nacisk jest położony szczególnie na mocne zarządzanie finansowe. Ta tendencja już wywiera szkodliwy skutek na rozwój lokalny i regionalny oraz nie prowadzi do zrównoważonego rozwoju w dłuższej perspektywie, a co za tym idzie, może doprowadzić do zdezawuowania inicjatywy LEADER. **Naczelny cel podejścia LEADER – tj. „upodmiotowienie wspólnot wiejskich w zakresie podejmowania przez nie decyzji o kierunkach swojego rozwoju – musi znów stać się priorytetem** przy opracowywaniu nowych ram wdrażania. **Kluczowe zasady podejścia LEADER wymagają potwierdzenia i traktowania z należytą im powagą** podczas opracowywania ram podejścia, zarówno w Państwach Członkowskich jak i w Unii Europejskiej. **Te zasady to:** podejście oddolne, lokalne, terytorialne strategie rozwoju, partnerstwo publiczno-prywatne, innowacyjność, podejście zintegrowane i wielosektorowe, rozwój sieci i współpraca LGD oraz lokalne zarządzanie. **Ramy wdrażania podejścia LEADER/RLKS powinny wspierać przestrzeganie tych zasad, zamiast stanowić przeszkodę w ich stosowaniu.**
4. Podejście LEADER uzyskało szerszą perspektywę w obecnym okresie programowania pod postacią „rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność: (RLKS). Możliwość wspierania metody LEADER z różnych funduszy EFSI jest bez wątpienia pozytywnym rozwojem metody. Należy jednak wyraźnie określić, który z funduszy powinien wspierać dane działania, zaś jeśli niektóre Państwa Członkowskie zdecydują, by LGD korzystały wyłącznie z EFROW, wówczas LEADER musi być w stanie objąć szerokie spektrum działań rozwojowych, które honorują potencjał tego podejścia. **LGD muszą mieć zapewnioną elastyczność wyboru szerokiego zakresu działań rozwojowych** w celu zagwarantowania realizacji lokalnych strategii rozwoju (LSR) zgodnie z realnymi potrzebami i potencjałem danego obszaru wiejskiego.
5. W rozwoju obszarów wiejskich wzrasta znaczenie zielonej gospodarki, włączenia społecznego, kwestii migracyjnych, klastrów regionalnych, powiązań miejsko-wiejskich, inteligentnych rozwiązań i technologii informacyjnych. LGD są promotorami innowacyjnych rozwiązań w tych dziedzinach. Wiele obszarów LGD wybrało innowacje jako kluczowy komponent i siłę sprawczą realizacji lokalnych strategii rozwoju oraz przyspieszenia tego rozwoju, co jest bardzo pozytywnym zjawiskiem. Musimy jednak być świadomi, że innowacja i „rozwój oparty na wiedzy” nie powinny być narzucane ogólnie jako recepta na rozwiązanie wszystkich problemów obszarów wiejskich. Innowacyjność jest jednym z integralnych elementów podejścia LEADER, który wspólnoty wiejskie powinny realizować samodzielnie, stosując własną motywację i oceniając swoje potrzeby w tym zakresie. **Lokalnym grupom działania należy zapewnić wystarczające środki i warunki do rozwijania własnych możliwości wspierania innowacji oddolnie oraz organizowania współpracy sieciowej i szkoleń wymaganych dla lokalnych interesariuszy.**
6. LGD są organizacjami działającymi na rzecz rozwoju swojego obszaru. Mają one bezpośrednie powiązania z przedsiębiorstwami rolnymi, gminami i społeczeństwem obywatelskim w celu budowy większego potencjału w obszarach w oparciu o zasoby lokalne i regionalne oraz umiejętności mieszkańców. Zachodzi potrzeba stworzenia **warunków, które pozwolą LGD na skoncentrowanie się na ich roli, jaką jest aktywizowanie obszarów oraz pomoc w pojawianiu się i realizacji najlepszych pomysłów.** Zachodzi

¹ Wcześniej Program LEADER był osobną inicjatywą

² Właściwie partnerstwo trójsektorowe, złożone z przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego

potrzeba zwiększenia świadomości władz na temat wartości działań aktywizujących, w tym projektów współpracy międzynarodowej, w celu zmotywowania i wspierania LGD w realizacji tych działań. **Należy zapewnić odpowiedni budżet na funkcjonowanie LGD i aktywizację.**

7. Stoimy na stanowisku, że **podejście LEADER/RLKS powinno być samo w sobie uznane za ważną inicjatywę prorozwojową**, realizowaną poprzez zintegrowane strategie rozwoju lokalnego, które mogą czerpać ze wszystkich istotnych źródeł finansowania krajowego i europejskiego. W celu wykorzystania pełnego potencjału podejścia LEADER jako części europejskiej polityki rozwoju obszarów wiejskich, zachodzi potrzeba stworzenia szerszej platformy, a podejście LEADER musi stać się integralną częścią wszystkich istotnych elementów polityki UE i aspektów polityki krajowej.
8. Z wyżej wymienionych powodów jesteśmy zdania, że **lokalne grupy działania i reprezentujące je sieci powinny uzyskać więcej uprawnień i większy zakres odpowiedzialności, celem opracowania jasnych ram realizacji LEADER/RLKS. Należy znacząco poprawić komunikację i ustanowić realne partnerstwo** między reprezentatywnymi sieciami LGD, Instytucjami Zarządzającymi a Komisją Europejską. Obecne wspólne przepisy w zakresie funduszy europejskich³ nie zapewniają zintegrowanego podejścia, które jest „sercem” mechanizmu RLKS. Państwa członkowskie nie powinny mieć możliwości osłabiania tego wszechstronnego, wielosektorowego podejścia poprzez dokonywanie własnych interpretacji regulacji i zasad podejścia LEADER. Należy zagwarantować, by LGD mogły dokonywać selekcji działań i projektów (w tym międzynarodowych projektów współpracy) realizujących lokalne strategie rozwoju niezależnie i bez interwencji Instytucji Zarządzających. **Należy szerzej promować dobre praktyki, w których LGD opracowują swoje własne instrumenty.** Tylko w ten sposób podejście LEADER będzie mogło osiągnąć pełen potencjał, zaś jego realizacja przez LGD będzie w pełni zgodna z lokalnymi potrzebami.
9. Aby osiągnąć efektywność w przyszłej implementacji wielofunduszowego podejścia RLKS, którego podejście LEADER jest częścią, wzywamy do spełnienia następujących warunków przed rozpoczęciem okresu programowania 2021-2027.
  - a. Terminowe zdefiniowanie prostych reguł, wytycznych, systemów oceny i systemów informatycznych, celem maksymalnej harmonizacji funduszy EFSI. Potrzebujemy **wyważonych ram prawnych, które zagwarantują właściwe wdrażanie inicjatywy LEADER i jej zasad w państwach członkowskich z jednej strony, i znaczące zmniejszenie biurokracji, ciężącej na LGD z drugiej strony.** Nie tylko uproszczenie, ale **deregulacja** jest słowem kluczowym do opracowania ram wdrażania w państwach członkowskich. Powinno się wykorzystać nowy kontekst polityczno-ekonomiczny do zmniejszenia ciężaru biurokratycznego i opracowania prostych ram, opartych na możliwościach i zaufaniu, zamiast na restrykcjach i braku zaufania. Zamiast koncentrowania się na zapobieganiu błędom, powinniśmy bardziej myśleć o potrzebach lokalnych społeczności i o tym, **w jaki sposób regulacje mogą wspierać LGD i lokalnych beneficjentów w realizacji lokalnych strategii działania.**
  - b. Reguły, wytyczne, systemy oceny i systemy informatyczne muszą być opracowane tak, by obejmowały rzeczywistość wszystkich interesariuszy. Systemy informatyczne do e-wniosków oraz do monitorowania i ewaluacji muszą być zbudowane na **elastycznych i otwartych platformach celem uniknięcia „uniformizacji” i tym samym powinny umożliwić LGD zachowanie unikatowości ich lokalnych strategii rozwoju.**
  - c. Jedynym sposobem zapewnienia sprawnego wdrożenia wielofunduszowych RLKS jest **zarządzanie przez jedną instytucję koordynującą** na poziomie państwa członkowskiego lub na poziomie regionalnym. Na poziomie UE należy powołać komitet ds. RLKS jako podgrupę w grupie eksperckiej EGESIF (Grupa Ekspertcka d.s. Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych) do monitorowania i wspierania wdrażania tego mechanizmu w państwach członkowskich.
  - d. Wdrażanie podejścia LEADER/RLKS jest skazane na niepowodzenie, jeżeli zostanie zdominowane przez zagrożenie sankcjami na poziomie lokalnym. Ponieważ ważnym celem LEADER jest znajdowanie innowacyjnych rozwiązań, musimy być świadomi ryzyka, jakie często jest związane z projektami eksperymentalnymi. Aby promować rozwiązania innowacyjne należy rozważyć adaptację reguł odpowiednich do finansowania eksperymentalnych działań i projektów.

³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006

- e. **Należy wzmocnić kolegalność.** Wszyscy interesariusze zaangażowani w ten proces, LGD i przedstawiciele władzy muszą być dobrze wyszkoleni i świadomi specyfiki wdrażania podejścia LEADER/RLKS. To można osiągnąć tylko wówczas, gdy władze i LGD wzajemnie się rozumieją dzięki dobrze skoordynowanej komunikacji.
- f. Reprezentatywne sieci LGD muszą być zaakceptowane przez Instytucje Zarządzające **jako pełnoprawni partnerzy** dla zapewnienia bezproblemowego wdrożenia. Muszą być one zaangażowane od początku w opracowanie procedur administracyjnych i narzędzi informatycznych w państwach członkowskich oraz w proces koordynowany przez Komisję Europejską.
- g. Harmonizacja reguł współpracy międzynarodowej (TNC) i projektów międzyterytorialnych jest niezwykle istotna, a co za tym idzie, powinna być przeprowadzona na poziomie UE. Główną przeszkodą jest to, że reguły, procedury, ramy czasowe, wspólne koszty różnią się w poszczególnych państwach członkowskich i regionach, często powodując czasochłonność oraz większe koszty rozpoczęcia i realizacji projektów współpracy międzynarodowej i międzyterytorialnej. **Wybór oraz zatwierdzenie projektów TNC i międzyterytorialnych muszą być realizowane przez LGD.** Wszyscy interesariusze podejścia LEADER muszą zrozumieć korzyści i wartość dodatnią projektów TNC. Należy umożliwić dzielenie się dobrą praktyką, stosując nowe metody i praktyczniejsze podejścia. To wszystko musi być zintegrowane w ww. działaniach.

Nakłaniamy Komisję Europejską, inne instytucje europejskie i państwa członkowskie do zaangażowania wszystkich swoich wysiłków na rzecz odnowienia ram realizacji podejścia LEADER/RLKS przy okazji reformowania ram prawnych dla funduszy EFSI na okres programowania 2021-2027.

Niniejsza deklaracja powstała wykorzystując metody partycypacyjne w ciągu dwóch dni warsztatów, odbywających się podczas konferencji. Uczestnicy pochodzili z Austrii, Belgii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Gruzji, Niemiec, Grecji, Irlandii, Łotwy, Litwy, Mołdowy, Holandii, Polski, Portugalii, Rumunii, Słowacji, Słowenii, Hiszpanii, Szwecji i Wlk. Brytanii.

Dodatkowe informacje:

Kristiina Tammets

Prezes ELARD

ELARD Aisbl

Tel.: +372 5340 9873

E-mail: kristiina.tammets@elard.eu

www.elard.eu

Krzysztof Kwatera

Przedstawiciel Polskiej Sieci LGD w ELARD

e-mail: kwatera@onet.pl

tel.: 600 856 375

www.polskasielgd.pl